

Hoe zit het met ...

Struviet en de wet?

Juridisch factsheet struviet

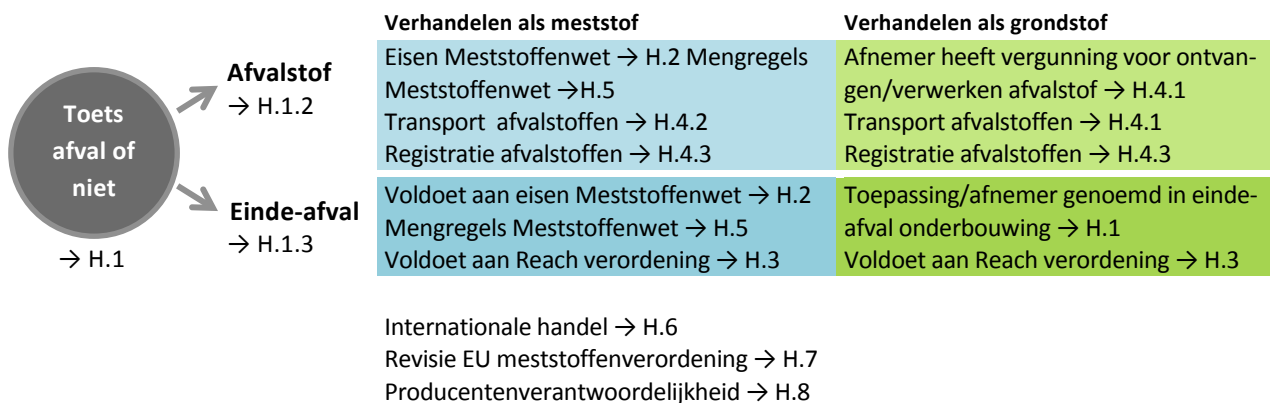
Versie 2, 18 december 2015

Struviet en de wet

Deze factsheet gaat in op een aantal juridische vraagstukken bij het op de markt brengen van struviet uit rioolwaterzuiveringsinstallaties waarover in praktijk veel onduidelijkheid bestaat.¹ De informatie geldt voor anorganisch magnesiumammoniumfosfaat geproduceerd uit rioolwaterslib of afvalwater. Voor struviet van dierlijke herkomst en struviet uit organische bronnen zoals suikerbieten gelden (deels) andere voorwaarden, deze zullen hier niet worden behandeld.

Om het struviet in de handel te brengen moet eerst vastgesteld worden of het een afvalstof is of niet. Voor afvalstoffen moet rekening worden gehouden met de regelgeving voor afvalstoffen. Voor niet-afvalstoffen geldt dat de Europese chemicaliënverordening Reach van toepassing kan zijn. Vervolgens is de vraag voor welke toepassing het struviet op de markt wordt gebracht. Voor toepassing als meststof gelden de regels uit de Meststoffenwet waarin struviet is toegelaten als meststof onder de noemer “teruggewonnen fosfaten”. Zowel struviet met de status van afvalstof als niet-afvalstof kan als meststof verhandeld worden. Voor andere toepassingen is een afvalstatus een lastige barrière omdat veel bedrijven geen afvalstoffen kunnen of mogen ontvangen.

Onderstaand schema geeft een overzicht van de regelgeving die van toepassing is met verwijzing naar het hoofdstuk in deze notie waarin ze behandeld worden.

FAQ

Hieronder staan enkele veel voorkomende vragen en de verwijzing naar het relevante hoofdstuk met het antwoord op de vraag.

1. Mag je struviet als meststof gebruiken en verhandelen binnen Nederland? → H.1.2, H.1.3, H.2, H.3
2. Mag je struviet exporteren naar het buitenland? → H.4.2, H.6, H.3
3. Mag je struviet mengen met andere meststoffen? → H.5
4. Welke transport regels gelden voor het vervoeren van struviet? → H.4.2, H.4.3

¹ Aan dit document kunnen geen rechten ontleend worden.

Begripsbepaling meststof - grondstof

Meststof: wordt toegepast volgens de Meststoffenwet, als bodemverbeteraar of meststof, al dan niet gemengd met andere meststoffen. Toepassing als grondstof voor de kunstmestindustrie is geen toepassing volgens de Meststoffenwet in het geval uit grondstoffen die geen meststoffen zijn (zoals fosfaaterts) een meststof wordt bereid.

Grondstof: alle andere toepassingen, inclusief grondstof voor de kunstmestindustrie.

1. Afval of niet?

Struviet gewonnen uit een afvalstroom geldt in Nederland als een afvalstof tot het tegendeel is bewezen. Het kan pas als product verhandeld worden nadat is aangetoond dat voldaan wordt aan de vier einde-afvalcriteria uit de Kaderrichtlijn Afvalstoffen (c.q. Wet Milieubeheer):

- het voorwerp wordt gebruikelijk toegepast voor specifieke doelen;
- er is een markt voor of er is vraag naar de stof of het voorwerp;
- de stof of het voorwerp voldoet aan de technische voorschriften voor de specifieke doelen en aan de voor producten geldende wetgeving en normen;
- het gebruik van de stof of het voorwerp heeft over het geheel genomen geen ongunstige effecten voor het milieu of de menselijke gezondheid.

Voor struviet bestaat geen generieke Europese end of waste regeling of een Nederlandse einde-afvalregeling met een uitwerking van bovenstaande criteria voor een einde afvalstatus. Dat betekent dat per geval, voor een specifieke productielocatie, toepassing(en) en afnemer(s), moet worden aangetoond dat aan de einde-afval criteria wordt voldaan.

Rijkswaterstaat (RWS) Leefomgeving biedt een online tool aan waarmee een fabrikant zelf kan beoordelen of een stof een afvalstof is, een bijproduct of een einde-afvalstof. Hiermee kan getoetst worden of het struviet voldoet aan de einde-afvalcriteria. Zie volgende paragraaf.

De juridische status van struviet staat in Europa nog ter discussie. In Duitsland geldt het als een (vrij verhandelbaar) bijproduct van de zuivering van afvalwater. In een aantal andere landen wordt het ook gezien als afvalstof die eventueel einde-afvalfase kan worden. De EU-commissie lijkt dit laatste standpunt te delen, maar heeft zich nog niet formeel uitgesproken.

1.1 Webtool Afval of Grondstof

<http://www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/afval/afval/toetsing-afval/webtoets-afval/>

Bij een positieve uitkomst uit de toets kan het struviet verhandeld worden als product voor de getoetste toepassing(en) en afnemer(s). Het is aan te bevelen een verklaring op te stellen dat het struviet voldoet aan de einde-afvalcriteria en deze ter beschikking te stellen aan de transporteur i.v.m. controles van het transport en aan de afnemer(s).

Na het doorlopen van de webtoets kan facultatief een rechtsoordeel gevraagd worden van RWS. Er wordt door RWS gestreefd naar een behandeltijd van 3 maanden. Een rechtsoordeel is geen overheidsbesluit maar biedt wel meer zekerheid. Het kan worden gebruikt om het bevoegd gezag (inspectie) te overtuigen

als deze in twijfel trekt dat het geen afvalstof is. Het geeft vertrouwen bij marktpartijen die geen risico willen lopen dat hun grondstof een afvalstof blijkt te zijn. Elke onzekerheid gaat ten koste van de marktwaarde van het struviet. Wanneer het tot een handhavingszaak komt (met of zonder rechtsoordeel) en er wordt gekozen voor een gang naar de rechter, heeft deze het laatste woord.

1.2 Verhandelen struviet als afvalstof

Struviet met de status van afvalstof kan als meststof verhandeld worden. Voor gedragingen (handelingen, activiteiten) die geregeld worden door de Meststoffenwet - handel, mengen en gebruik als meststof - wordt de afvalstoffenwetgeving² buiten werking gesteld. Onder handel valt ook vervoer en opslag van de meststof. .

Ook kan struviet met de status van afvalstof voor andere toepassingen verhandeld worden. Daarbij gelden alle beperkingen en eisen die gelden voor afvalstoffen: transport als afvalstof , afvalstoffenregistratie en degene die de afvalstof ontvangt of verwerkt moet daar een vergunning voor hebben (Zie H. 4).

1.3 Verhandelen struviet einde- afvalfase

Struviet met de einde-afval status kan als meststof of als grondstof voor andere toepassingen verhandeld worden. De afvalstoffenregelgeving is niet van toepassing. Het product is echter niet geheel vrij verhandelbaar, maar alleen voor die specifieke toepassing(en) en afnemer(s) waarvoor is aangetoond dat voldaan wordt aan de einde-afvalcriteria. Ook is in dit geval Reach registratie nodig, zie hoofdstuk 3.

2. Meststoffenwet

Zoals hiervoor al aangegeven is uit afvalwater of –slib teruggewonnen fosfaat, conform de Wet milieubeheer, per definitie een afvalstof. Voorheen was het toepassen en verhandelen van de afvalstof struviet als meststof mogelijk mits de stof vermeld werd in bijlage Aa van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (reststoffen die als meststof mogen worden toegepast). Dit is sinds 2015 veranderd door een aantal wijzigingen in de wet- en regelgeving. Sinds begin 2015 is de categorie ‘herwonnen fosfaten’ opgenomen in het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet, dit maakt het mogelijk om herwonnen fosfaten, zoals struviet, te verhandelen als meststof in Nederland.³

Let op: zowel struviet met de status van een afvalstof als een grondstof die de einde afval toets heeft doorlopen zijn toegelaten!

Hieronder nog enkele specifieke voorwaarden voor het verhandelen van struviet als meststof.

² Hoofdstuk 10 Wet Milieubeheer en daarop gebaseerde besluiten en regelingen.

³ Naast het uitvoeringsbesluit is ook de uitvoeringsregeling aangepast op de categorie herwonnen fosfaten. Deze wijzigingen in de Ministeriële Regeling zijn per 1 januari 2015 geldend. Ook is er een bepaling opgenomen met betrekking tot pathogenen en rioolzuiveringsslib. Op dit moment ligt de aanpassing van Besluit gebruik Meststoffen voor de tweede kamer en zal daarna nog langs de Raad van State gaan. De wijziging in het Besluit zal de voorwaarden voor het gebruik van herwonnen fosfaten gelijkstellen met de voorwaarden voor overige organische meststoffen. Dezelfde gebruiksbeperkingen die voor organische meststoffen van toepassing zijn zullen ook gaan gelden voor herwonnen fosfaten.

2.1 Behandeling vanwege pathogenen

Struviet uit rioolwaterzuiveringsinstallaties kan afhankelijk van het zuiveringsproces en het proces van struvietproductie geringe hoeveelheden pathogene organismen bevatten. Het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet voorziet in een bepaling (artikel 17a, derde lid) die het mogelijk maakt bij ministeriële regeling een procedé voor te schrijven dat ervoor zorgt dat het grootste deel van de in het rioolzuiveringsslib aanwezige pathogene organismen afsterft.⁴ In de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet is dit uitgewerkt in artikel 6a: 'Herwonnen fosfaten uit rioolzuiveringsslib worden behandeld langs biologische, chemische of thermische weg, door langdurige opslag of volgens enig ander geschikt procedé, dat tot gevolg heeft dat het grootste deel van de in het zuiveringsslib aanwezige pathogene organismen afsterft.

Deze bepaling is uit voorzorg opgenomen omdat de risico's nog onvoldoende bekend waren. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de noodzaak van het voorschrijven van een dergelijk procedé. STOWA doet een onderzoek naar de hoeveelheid pathogenen en andere risicostoffen die overblijven in struviet wanneer dit wordt herwonnen uit rioolzuiveringsslib. In het najaar (2015) zal dit rapport waarschijnlijk gepubliceerd worden en wordt mogelijk de Uitvoeringsregeling verduidelijkt wat betreft geschikte procedés en/of het acceptabele niveau aan pathogenen. Tot die tijd kan struviet van rioolzuiveringsslib alleen als meststof verhandeld worden als de fabrikant overtuigend kan aantonen dat deze geen pathogenen bevat.

2.2 Technische eisen

Voor herwonnen fosfaten uit rioolwaterzuiveringsslib gelden naast de pathogenenbehandeling (zie H2.1) de gangbare milieukundige eisen voor meststoffen. Dat zijn de maximale waarden voor zware metalen, genoemd in [tabel 1 van bijlage II](#), en de maximale waarden voor organische microverontreinigingen, genoemd in [tabel 4 van bijlage II](#) van het Uitvoeringsbesluit Meststoffenwet.⁵

3. Reach

Met het verlaten van de afvalfase valt struviet onder de Reach verordening. Alle chemische stoffen die in Europa op de markt worden gebracht moeten beoordeeld worden op hun risico's en per fabrikant geregistreerd worden. Voor struviet zijn er twee mogelijkheden:

- 1) Een Reach registratie doen
- 2) Gebruik maken van de uitzondering op de Reach registratieplicht voor teruggewonnen stoffen

Berliner Wasserwerke heeft struviet als eerste geregistreerd en daarvoor de noodzakelijke veiligheidsonderzoeken uitgevoerd. Volgende registranten moeten zich inkopen in deze onderzoeksdata om ze te mogen gebruiken bij hun registratie (Letter of Access, LoA). Daarbij komen de registratiekosten bij het chemicaliënagentschap ECHA en de kosten van het uitbesteden van de (ingewikkelde) registratie. De registratieplicht voor een jaarproductie tot 100 ton geldt pas vanaf 31 mei 2018.

4 Art. 17a (lid3) http://wetten.overheid.nl/BWBR0019031/geldigheidsdatum_03-06-2015#HoofdstukIII_Paragraaf4_Artikel17a.

5 <https://mijn.rvo.nl/handel-en-vervoer-van-overige-meststoffen>.

Jaarproductie (droge stof)	10-100 ton	100-1.000 ton	> 1.000 ton
Kosten LoA	€ 4.000	€ 7.000	n.t.b.
Registratiekosten ECHA	€ 3.454	€ 9.237	€ 24.901

Omdat struviet volgens de definities uit de Reach verordening beschouwd kan worden als teruggewonnen stof, kan in plaats van te registreren ook gebruik gemaakt worden van de uitzondering op de registratieplicht voor teruggewonnen stoffen (Artikel (2(7)(d) van de verordening).

http://echa.europa.eu/documents/10162/13632/waste_recovered_nl.pdf

De voorwaarde hiervoor is dat de stof overeenkomt met de reeds door Berliner Wasserwerke geregistreerde stof. Dat wil zeggen, minstens 80% magnesiumammoniumfosfaat en geen gevaarlijke onzuiverheden. Zowel de Nederlandse en Britse Reach helpdesk als de EU-commissie hebben bevestigd dat struviet in principe gebruik kan maken van deze uitzonderingsmogelijkheid. Zie brief EU-commissie op de website van het ESPP: <http://phosphorusplatform.eu/images/download/EUComissionLetter071215.pdf>

Wanneer gebruik wordt gemaakt van de uitzondering op de Reach registratieplicht voor teruggewonnen stoffen verdient het de aanbeveling toegang te kopen tot de onderzoeksgegevens van Berliner Wasserwerke. Hiermee wordt een invulling gegeven aan de Reach productenverantwoordelijkheid wat betreft bekendheid met de risico's van struviet.

4. Regelgeving afvalstoffen

4.1 Vergunning ontvangen en verwerken afval

Struviet dat voldoet aan de eisen voor meststof kunnen bedrijven zonder omgevingsvergunning verhandelen, met andere meststoffen mengen of gebruiken als meststof. Dit geldt ook voor particulieren die het als meststof gebruiken.

Voor andere toepassingen van struviet met de status van afvalstof geldt dat de afnemer een vergunning moet hebben om de stof op te slaan, te bewerken of als grondstof in te zetten. In de omgevingsvergunning wordt gespecificeerd welke euralcodes het bedrijf mag ontvangen. Er is geen euralcode voor struviet, de euralcode van stedelijk rioolwaterzuiveringsslib lijkt het meest aangewezen, deze hebben maar weinig bedrijven in hun vergunning opgenomen.

4.2 Transport afvalstoffen

Transport van de struviet met de status van afvalstof dat wordt ingezet als grondstof mag alleen worden uitgevoerd door een VIHB geregistreerde vervoerder. Bij het transport moet een begeleidingsbrief gebruikt worden met vermelding van de euralcode. Bijvoorbeeld 19.08.05 voor struviet uit slib van stedelijk afvalwater. Dit geldt niet voor struviet (met de status van afvalstof) dat als meststof wordt vervoerd. Hiervoor kan een normaal CMR gebruikt worden met de vermelding dat het een meststof (categorie herwonnen fosfaten) betreft.

4.3 Afvalstoffenregistratie

Struviet dat met de status van afvalstof wordt verhandeld moet, zoals alle bedrijfsafvalstoffen, bijgehouden worden in de afvalstoffenregistratie van de RWZI.

Als het struviet als meststof wordt verhandeld gelden voor de ontvanger niet de registratieverplichtingen voor afvalstoffen, maar de registratieverplichtingen van de Meststoffenwet.

5. Mengregels Meststoffenwet

Volgens het Uitvoeringsbesluit en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet⁶ mogen overige meststoffen waaronder teruggewonnen fosfaten onderling met andere meststoffen worden gemengd als elke meststof maar voldoet aan de algemene, de landbouwkundige en de milieueisen. Daarnaast moet het eindproduct ook voldoen aan de verhandelings-eisen die opgenomen zijn in het Uitvoeringsbesluit en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet. Om de eind status van het gemengde product te bekijken is er een schema ontwikkeld door RVO:

<http://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/09/20150904%20Overzicht%20bepalen%20eindproduct%20na%20mengen%20meststoffen%201.0.pdf>

Deze mengregels voor het mengen van meststoffen gelden ook voor struviet met de status van afvalstof. Afvalstoffen mag je niet mengen tenzij het expliciet is vastgelegd in de omgevingsvergunning van een verwerker⁷. Echter, de Meststoffenwet gaat boven de afvalstoffenregelgeving voor gedragingen die door de meststoffenregelgeving gereguleerd worden, zoals het toepassen van meststoffen en mengen van meststoffen (zie ook H1.2).

6. Handel met het buitenland

Omdat de status van struviet niet op Europees niveau bepaald is, is bij handel met het buitenland de eerste vraag wat de juridische status (afvalstof of niet) is van struviet in het ontvangende land. Bij het grensoverschrijdend vervoer van afval geldt de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA). Bij transport volgens de EVOA-richtlijn moet eerst toestemming gevraagd worden aan de transportautoriteiten in de betrokken landen. Hiervoor is o.a. een bankgarantie nodig. Wanneer er verschil is in mening tussen de landen of een stof een afvalstof is of niet, geldt de strengste interpretatie. Transport zonder de EVOA-procedure is dus uitsluitend mogelijk als zowel Nederland als het ontvangende land struviet niet als afvalstof aanmerken.

Voor toepassing als meststof in een ander land moet voldaan worden aan de daar geldende regelgeving. Onder voorbehoud hieronder een indicatie voor de situatie in een aantal omringende landen:

Duitsland: struviet kan verhandeld worden als “gewone” anorganische fosfaatmeststof mits voldaan wordt aan de eisen voor zware metalen en micro-organismen.

België: in Vlaanderen is struviet als meststof toepasbaar mits een grondstoffenverklaring wordt verkregen van milieuoagenschap OVAM. Daarnaast is nodig een FOD-ontheffing als meststof en erkenning door FOD als meststoffenhandelaar.

⁶ Artikel 7 Uitvoeringsbesluit Meststoffen wet, artikel 6 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

⁷ <http://www.lap2.nl/beleidskader/18-mengen/>

Zuivere struvieten kunnen ook als EG-meststof verhandeld worden mits voldaan wordt aan de eisen uit de Meststoffenverordening nr. 2003/2003.⁸ Struviet kan geclassificeerd worden als een NP-meststof (categorie B.2.1) met toevoeging van magnesium.

7. Toekomstige EU Meststoffenwet

Op 2 december heeft de Europese Commissie het pakket voor de Circulaire Economie gepresenteerd. Hierin wordt aangegeven dat de Meststoffenverordening zal worden aangepast, zodat organische en op afval gebaseerde meststoffen ook kunnen worden erkend als zijnde meststof. De Meststoffenverordening wordt momenteel herzien. De Commissie geeft aan een aantal teruggewonnen stoffen waaronder struviet als meststof in de verordening te willen opnemen. Het European Sustainable Phosphorous Platform heeft namens de (toekomstige) struvietfabrikanten een voorstel gedaan voor criteria voor struviet. De gewijzigde verordening zal naar verwachting niet eerder dan 2017 in werking treden. Tot die tijd bepaalt elk land individueel of struviet is toegelaten als meststof en welke eisen aan de stof worden gesteld.

8. Producentenverantwoordelijkheid

Een aantal aanbevelingen ter invulling van de productenverantwoordelijkheid en aansprakelijkheid:

- Een kwaliteitssysteem voor het struviet is zeer gewenst. In de webtoets Afval of Grondstof wordt een kwaliteitsborgingssysteem genoemd als manier om aan te tonen dat voldaan wordt aan de wettelijke en technische vereisten.
- Een vrijwillig veiligheidsinformatieblad is in praktijk een handig communicatie-instrument gebleken.
- Bij het verhandelen van een product komt de productaansprakelijkheid in beeld. Een aansprakelijkheidsverzekering in combinatie met een kwaliteitssysteem dekt de risico's grotendeels af.

9. Contact

Mochten er nog vragen zijn dan kunt u contact opnemen met:

Aalke Lida de Jong, juridisch werkgroep EF/GF, dejong@reststoffenunie.com, 06-49014393

Inge de Weerd, Nutrient Platform, i.deweerd@nutrientplatform.org, 070-3043763

⁸ Als de stof valt onder categorie B.2.1 van de Europese Meststoffenverordening; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:304:0001:0194:en:PDF>

Attentie: De Nederlandse vertaling van categorie B.2.1 wijkt af van de Engelstalige versie in het officiële publicatieblad. In de Nederlandse vertaling is sprake van een organische meststof in de Engelstalige officiële publicatie van een anorganische meststof.